

Livet i Östeuropa.

Vilka länder tillhörde östblocket?

Dessa länder tillhörde COMECON, den kommunistiska ekonomiska ”samarbetes” organisationen:

- Östtyskland.
- Polen
- Tjeckoslovakien
- Ungern
- Rumänien
- Bulgarien

Dessa länder var kommunistiska men inte medlemmar i COMECON:

- Albanien
- Jugoslavien

Varför hamnade just dessa länder bakom järnridån?

1. Sovjetiska armén (Röda Armén) befann sig i dessa länder när Nazityskland kapitulerade. Stalin ville ha kompensation för Sovjetunionens insats och stora uppoffringar under WW2. Britterna och Amerikanarna kunde inte hävda att de ensamma skulle stå som segrare.
2. Ungern, Rumänien och Bulgarien (Tjeckoslovakien och Polen som var ockuperade av Tyskland) hade gått in i kriget på Tyskarnas sida. Det ska klart tilläggas att dessa länder inte hade gått **med** Tyskland utan snarare **emot** Ryssland. Länderna hade gränser emot Ryssland och styrdes av konservativa högerkrafter vilka uppfattade Bolsjevismen som det största hotet emot sina länder. Tjeckoslovakien blev ockuperat av Tyskland 38/39, Ungern 44, Polen 39... Dessa länder var inblandade i kriget och blev krigsskådeplatser.
3. Det fanns en inhemsk olaglig kommunistisk organisation som med hjälp av Stalins Sovjetunion kunde genomföra statskupper åren efter andra världskrigets slut. Folket i dessa länder hade också sett hur högerpolitiken hade gett dem krig och förstörelse, alltså fick socialistiska partier ca 15 % av rösterna och var tillräckligt många för att kunna ta makten.

Hur gick det till när dessa länder blev kommunistiska?

Under 20-, 30- och 40-talen hade det varit förbjudet att vara kommunist i dessa länder, många kommunister hade flytt till Stalins Sovjetunion och blivit utbildade till revolutionärer där. När de kommer hem till sina gamla hemländer genomför de statskupper och tar makten i länderna. Västvärlden är krigstrött och kan/vill inte göra något åt dessa statskupper.

När man har genomfört statskupperna följer en period av TERROR och utrensningar. Kommunismens fiender måste bort och detta sker genom att politiska fiender skickas till Sibirien eller inhemska arbetsläger. Terrorn görs mycket synligt, för att skrämja så många som möjligt.

Statskupperna drivs igenom olika i olika länder, men de har vissa gemensamma drag. I samtliga östländer så kräver kommunisterna regeringsplats efter kriget i de nybildade regeringarna. Kravet kan drivas igenom med hjälp av den Röda Armén. Kommunisterna får ansvar för att fånga krigsförbrytare och gamla nazister. Detta gör att många kommunister kan infiltrera den hemliga polisen och börja rensa ut andra fiender.

Precis som under den ryska revolutionen så drabbas socialdemokrater extra hårt av utrensningarna. Detta för att de ligger politiskt nära kommunismen men förespråkar en demokrati.

Samtidigt så har Röda Armén stora trupper i länderna som kan ge militär assistans till att slå ner eventuella uppror.

Vad innebär det att man ”gör” ett land kommunistiskt?

1. Avskaffa privat egendom.
2. Kollektivisera jordbruket.
3. Staten måste ha kontroll över all politisk verksamhet och undanröja allt politiskt motstånd. Den hemliga polisen blir ett oerhört viktigt instrument.

Hur gick det till då?

Den första klass som faller offer är den gamla jordägande aristokratin, som hade makten innan kriget måste bort.

Alla adelsprivilegier avskaffades på en natt, all egendom konfiskerades, vilket är ett mycket vackert ord för stöld, alla gods togs av staten, adelsherrar och damer skjöts eller sattes i arbetsläger. Röda Armén stal allt de kunde komma över i sina ”befrielseåg”, och med allt menar jag verkligen allt! Lakan, dörrhandtag, spadar, juveler, konst, bestick, gardiner, kläder etc. Det som lämnades kvar tog det Kommunistiska partiet hand om.

Jorden togs och delades ut till kollektiv, detta drabbade även småbönder.

Ett angiverisystem byggdes upp där säkerhetspolisen kontrollerade alla. Du fick inte bo var du ville, du fick inte jobba var du ville etc. Den fanns personmappar på alla, i dessa kunde man läsa om personens familj, om hur pass ideologiskt övertygad kommunist man var, om man var gift etc. Min flickväs morfars bror var en slarver och inte en god kommunist medan hennes morfar som var medlem i partiet men ansågs vara för blyg och tillbakadragen för att få några framstående poster i partiet, allt enligt den mapp som finns om honom. Hennes mormor som tillhörde den tysktalande minoriteten i Ungern var enligt hennes mapp inte tillräckligt skolad som kommunist och behövde en ideologisk uppfostran. Hennes mormors pappa var tysk och fraktades av ryssarna till Sibirien där han dog i ett arbetsläger precis efter kriget.

All privat egendom och alla privata företag konfiskerades av staten. Folks liv slogs fullständig i spillror, och ingen vågade göra något åt det. I Ungern räknar man med att 1 miljon (ca 15 % av befolkningen) människor förföljdes och trakasserades av kommunisterna under åren efter kriget.

Politiken styrdes järnhårt av kommunistpartiet, och inte ens där gick man säker, i Ungern hade man utrensningar av ickestaliner under 48/49, med skenrättegångar, bl a sattes

Ungerns blivande diktator Kádár i fängelse i fem år. (Kádár är den som tar över i Ungern efter revolten 1956.)

Planekonomin.

Denna del handlar om vilka snabba samhällsförändringar som kommunisterna tvingades att genomföra omedelbart efter maktövertagandet.

I denna del tar vi först upp hur planekonomin fungerade, sen tar vi upp varför planekonomin är en nödvändighet i ett kommunistiskt land, sen tar vi upp vilka direkta konsekvenser planekonomin fick för folket i Ungern.

Hur fungerade planekonomin (och varför misslyckades den)?

Vad är planekonomi?

1. Politiska rötter.

- Planekonomin är ett måste i en socialistisk revolution annars är det inte kommunism. Allt måste ägas av staten, arbetarna, och marknaden kan inte tillåtas eftersom marknaden ger kapitalisten sin vinst.

Om inte marknaden är tillåten måste någon annan ta hand om ekonomin.
Om man inte låter marknaden bestämma över produktionen måste folket göra det.

Folket = Staten = Kommunistpartiet (= Arbetarna).

- Kommunismens grund ligger i att makten över produktionsmedlen ska ges till arbetaren.

- Produktionsmedel är lika med Jordbruket och Industrin.

2. Omvandling av produktionsmedlen från privat till statlig egendom.

- Jordbruket måste kollektiviseras. Staten tar över böndernas och godsägarnas jordar, bonden blir en anställd i en "jordbruksfabrik", vad som ska tillverkas kan inte bestämmas av marknaden utan bestäms av staten.

- Industrin ska förstatligas, staten tar över all industriproduktion.

3. Varför kan inte marknaden existera i en socialistisk stat?

- Marxismen menar att ägandet och egendomen är grunden till att klasser uppstår, den som äger är privilegierad, den som arbetar är utsugen.
- Ägandet och priset på egendom och varor avgörs på en marknad, ni minns utbud och efterfrågan, det är alltså marknaden som gör så att vissa äger och andra blir utsugna.
- En nyckelfaktor här är Vinsten. Marxismen menar att vinstintresset styr kapitalisten, som vill maximera sin vinst på andras bekostnad.

Alltså, en marknad kräver vinnare och förlorare, den kräver incitament att förbättra varan och maximera vinsten.

Marknaden kräver klasser i samhället.

Kommunismens främsta mål är att avskaffa klassamhället, självklart så kan man inte tillåta klasser i ett kommunistiskt samhälle, ergo Marknaden kan inte existera i ett kommunistiskt samhälle.

4. Så långt har vi tittat på vem som har hand om utbudet, hur gör man då med efterfrågan?

- Om inte marknad, så krävs en planering.
- Staten måste styra individernas framtida behov.
- Detta är självklart omöjligt, men ett måste i en kommunistisk stat.

5. Finansieringen av tillverkningen, om inte marknad med riskvilligt kapital.

- De kommunistiska staterna trodde att de kunde frigöra vinsten som den enskilde fabrikören eller bonden gjort tidigare i det kapitalistiska samhället och använda den för att skapa tillväxt.
- De trodde även att stordriftsfördelar skulle göra deras produktion mer vinstgivande än västmakternas.

Misstag att bortse från att alla kapitalister faktiskt inte var vinnare, kapitalisten satsade riskvilligt kapital, och han kunde gå i konkurs om han satsade fel.

En stat som går i konkurs är en förlorad stat, alltså tvingades staterna att dölja sina misslyckande och tvinga fram högre kvoter, bortse från folks behov etc.

6. Kan en omvandling från kapitalism till kommunism ske långsamt?

- NEJ, det skulle i så fall vara att utsätta socialismen för marknad och då riskerar socialismen att dra det kortaste strået, alltså ska man omvandla måste det ske med revolution.
- Viktigt att förstå att jag menar ekonomisk kommunism nu. Alltså måste man kollektivera jordbruk och förstatliga industrier fort.

Vilka konsekvenser fick då planekonomins införande för folket?

Ungern som konkret exempel.

I skenrättegångar dömdes klassfiender. Likt i Stalins sovjet kunde vems som helst drabbas. Straffen var främst konfiskering av egendom, placering i arbetsläger eller tvångsförflyttning. Ledande politiska motståndare landsförvisades eller avrättades.

Man räknar med att 1/4 av Ungerns vuxna befolkning drabbades av någon form av bestraffning eller "omskolning".

Mellan 1949 och 1953 får tvångskollektiviseringen dessa följder:

1. Kyrkan avskaffas, all kyrklig egendom blir statlig, inklusive alla de skolor som kyrkan drev..
2. Medelklassen och intelligentian förklarades vara klassfiender.
3. 650 000 människor togs till domstol, 387 000 dömdes i skenrättegångar där de tvingades att erkänna sina brott emot staten. Detta skedde under mycket förnedrande former.
4. 850 000 personer drabbades av förföljelse, tvingades flytta, tvingades till arbetsläger etc.
5. 100 arbetsläger uppfördes runt om i Ungern. Lågt räknat placerades 45 000 i dessa arbetsläger.
6. Självvägande bönder förklarades vara klassfiender, 32 % tvångskollektiviserades, de som vägrade blev ruinerade.
7. 1952 hade 800 000 av de 1,2 miljoner självvägande bönder som fanns i landet innan tvångskollektiviseringen ingen gröda att plantera. 400 000 av dessa dömdes som förrädare då de inte kunde ge staten de grödor som tvångskollektivisering hade lagt på deras kvot. Först stal man alltså deras land om de inte "frivilligt" tvångskollektiviserades, sen krävde man att de skulle fylla sin kvot till staten.
8. Tvångskollektiviseringen genomdrevs för att det är enda sättet att tvångsindustrialisera.
9. Staten lade all investering i den tunga industrin och vapen industrin, 25 % av statens intäkter lades på militären.
10. Man ignorerade att tillverka konsumtionsvaror helt och hållet.
11. 1953 var folket utfattigt, svälten härjade och köpkraften hade sjunkit med 20 %.

Efter förtrycket kommer en period av försök till upptining.
Problemet är att Sovjet inte är intresserade av att låta detta ske.

NEP a la Ungern:

1953 så sker en ommöblering i det ungerska ledarskiftet, en reformist, Imre Nagy, blir premiärminister. Han vill:

1. Ge mer makt till parlamentet.
2. Återinföra äganderätten.
3. Tillåta privata entreprenörer.
4. Införa frivilliga kooperativ inom jordbruket.
5. Utfärdar en amnesti över politiska fångar och friger 25 000 personer.
6. Stänger arbetslägera.
7. Inskränker hemliga polisens makt.
8. Svänger över produktionen från tung industri till konsumtionsvaror.
9. Tillåter andra organisationer än kommunistpartiet att finnas.
10. Vill öppna upp Ungern för världsmarknaden och vill gå ur COMECON.

Moskva kallar honom, och avsätter honom, den hatade diktatorn från förtryckets dagar Matyas Rakosi återvänder.

Uppgifter att arbeta med till Östeuropa-kittet:

1. Vilken/Vilka samhällsinstitutioner besätter kommunisterna efter WW2?
2. Hur kan de genomföra maktövertagandet?
3. Varför kan inte privat ägande existera i ett kommunistiskt samhälle?
4. Varför är Industrin och Jordbruket de sektorer som förstatligas först?
5. Beskriv i siffror förtrycket i Ungern. Ange hela tiden vad som döljer sig bakom siffran, alltså vad döljer sig bakom ord som "Konfiskera", "ideologisk skolning" etc.
6. Vilka förändringar ville man införa i Ungern efter 53 och varför var det omöjligt för Sovjetunionen att gå med på detta?

När dessa uppgifter är gjorda (bör ta ca en timme) ska ni arbeta i grupper:

1. Välj ett av följande länder; Ungern, Rumänien, Tjeckoslovakien, Polen, Baltikum (Estland, Lettland och Litauen), Bulgarien eller Östtyskland. Om ett land är taget får ni ta ett annat.
2. Skriv en A4 om dessa länders historia 1945-1988. Ta bara med det viktigaste, använd perspektivet "Hur påverkades dessa länder av den kommunistiska diktaturen?".
3. Lämna in pappert senast tis 1 oktober.

Behöver ni hjälp med litteratur etc så ska jag självklart hjälpa er.

Östeuropas historia 1945-1988.

